

**ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ХАРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ МЕДИЦИНИ
ТА БІОМЕДИЧНИХ НАУК»**

**СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА
Соціальна та екологічна безпека діяльності**

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ
ОСВІТНЯ КВАЛІФІКАЦІЯ
ПРОФЕСІЙНА КВАЛІФІКАЦІЯ

другий (магістерський)
магістр
01 Освіта / педагогіка
011 Освітні, педагогічні науки
магістр освітніх, педагогічних наук
викладач закладів вищої освіти

Назва курсу	Соціальна та екологічна безпека діяльності
Веб-сайт для курсу	https://khim.edu.ua/study-program/#1717419510799-bd77d2da-6c9e
Мета й завдання курсу	Мета викладання навчальної дисципліни - формуванні у майбутніх фахівців знань, умінь і загальних системних уявлень, теоретичних знань та практичних навичок щодо ефективного управління безпечною діяльністю в соціальній та екологічній сферах, згідно з чинними законодавчими й іншими нормативно-правовими актами Завданнями вивчення дисципліни - забезпечення майбутніх фахівців знаннями ефективного управління системою заходів та засобів, що забезпечують безпеку життя та діяльності людини в соціальній та екологічній системах. Саме розуміння моделі загальної безпеки суспільства та держави дасть змогу усвідомити студенту весь комплекс потреб людини, який забезпечить стабілізацію психічного стану за рахунок відчуття особистої захищеності індивіда і суспільства від реальних та потенційних загроз і ризиків.
Тривалість курсу	3 кредитів ECTS, 90 годин, в тому числі лекції – 4 год., практичні заняття – 6 год., самостійна робота студента – 80 год. Форма контролю – залік (1 семестр)
Результати навчання	ЗК5.Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. ЗК7.Здатність до міжособистісної взаємодії. ЗК8.Здатність діяти соціально відповідально і свідомо. СК3. Здатність враховувати різноманітність, індивідуальні особливості студентів у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти. ПРН7. Створювати відкрите освітньо-наукове середовище, сприятливе для здобувачів освіти та спрямоване на забезпечення результатів навчання.
Зміст освітнього компонента	РОЗДІЛ I. Ризики та надзвичайні ситуації в соціальних та екологічних системах. Тема 1. Сучасні соціальні та екологічні системи Людське

суспільство та середовище його існування. Соціум як стійка соціальна спільнота, що характеризується єдністю умов життєдіяльності населення. Умови існування людини в сучасному соціумі. Довкілля як сукупність умов проживання людини. Абіотичні умови проживання — абіотичне середовище біосфери. Біотичне середовище і біотичні умови для забезпечення життєдіяльності людини. Роль суспільства в забезпеченні потреб та інтересів людей. Природа та соціальне буття людини. Сучасна специфіка взаємодії суспільства і природи. Соціальна система як складно організоване впорядковане ціле, що охоплює окремих індивідів і соціальні спільноти в процесі спільної діяльності. Соціоекосистема як саморегульована система з динамічною рівновагою. Закономірності розвитку і функціонування соціальних систем. Соціальний та екологічний аспекти науково-технічної революції. Соціальноекологічна політика держави. Проблеми оптимізації та гармонізації системи «суспільство — природа». Моделювання та прогнозування впливу соціальноекологічних процесів на діяльність в соціумі.

Тема 2. Фактори ризику і безпека життєдіяльності в соціальних та екологічних системах 11 Людина як об'єкт техногенного середовища. Діяльність людини як джерело небезпек. Сучасне техногенне та соціальне середовище як похідна діяльності людини. Безпека та небезпека життя та діяльності в соціумі. Людина як суб'єкт системи управління безпекою життя та діяльності. Визначення та формалізація терміна “ризик”. Загальна характеристика ризику. Природний екологічний ризик. Техногенний екологічний ризик. Чинники ризиків екологічної небезпеки. Соціальний, медичний та екологічний аспект ризику в соціумі. Моделювання і прогнозування небезпечних ситуацій. Антропогенний вплив на природне середовище. Суперечності, що визначають екологічний ризик в XXI столітті. Глобальні екологічні проблеми. Стійкий екологічно безпечний розвиток суспільства. Екологічне законодавство. Національна безпека України.

Тема 3. Управління ризиком в соціальних та екологічних системах Імовірність виникнення негативного впливу чинників природного чи техногенного походження як фактор ризику. Небезпеки та усвідомлена можливість існування ризику. Оцінювання ризику екологічної небезпеки за літогеохімічними, гідрогеологічними та інженерно-геодинамічними складовими. Класифікація ризиків. Компоненти, що характеризують ризик. Окремі види ризиків: індивідуальний, колективний, прийнятний,

мотивований (обґрунтований) та немотивований (необґрунтований) та характеристика управління ними. Коефіцієнт індивідуального ризику. Загальні розрахунки ризику. Визначення прийнятності ризику. Збитки та їх аналіз. Принцип Алара. Метод дерева відмов та його застосування. Можливості управління ризиком. Загальна схема управління ризиками. Розвиток цивілізації та управління ризиком. Оцінка ризику впливу антропогенних чинників на безпеку і здоров'я людини. Управління ризиком як група рішень, що спрямовані на зменшення, мінімізацію та оптимізацію ризику. Проблеми і завдання ризик-орієнтованого підходу. Аналіз ризику — найважливіша складова управління безпекою. Екологічна безпека та нормування.

Тема 4. Надзвичайні ситуації в соціальних та екологічних системах. Надзвичайні ситуації, їх визначення та ознаки. Класифікація надзвичайних ситуацій. Чинники надзвичайних ситуацій. Порогове значення класифікаційної ознаки надзвичайної ситуації. Джерело надзвичайної ситуації. Рівні надзвичайних ситуацій. Загальні та класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій. Надзвичайні ситуації техногенного, природного, соціально-політичного та воєнного, економічного, соціального, інформаційного, змішаного та іншого характеру. Загальні причини виникнення, вид прояву, сфера, наслідки, терміни та масштаби прояву надзвичайних ситуацій.

Тема 5. Система цивільного захисту населення. Захист населення і територій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій. Загальні положення та основні принципи захисту населення і територій. Основні напрями, мета та завдання захисту населення і територій. Цивільна оборона: мета, завдання, особливості функціонування. Організація та контроль діяльності цивільної оборони. Основні заходи захисту населення і територій. Оповіщення та інформування. Спостереження і контроль. Укриття у захисних спорудах. Евакуаційні заходи. Евакуація населення: мета, способи, організація, матеріально-технічне забезпечення. Обов'язки громадян при підготовці до евакуації та під час її проведення. Індивідуальні засоби захисту. Інженерний, біологічний, медичний, радіаційний і хімічний захист. Режим функціонування систем захисту населення і територій. Фінансове і матеріальне забезпечення заходів захисту населення і територій. Дія населення в надзвичайних

ситуаціях.

Тема 6. Законодавчі та нормативні акти системи цивільного захисту населення Конституція України — провідник і гарант встановлення безпеки на державному рівні. Закон України «Про національну безпеку України». Закон України «Про цивільну оборону України». Кодекси і закони України, що встановлюють право громадян на надання їм допомоги і захисту в будь-яких умовах їх перебування, праці та існування. Система екологічного законодавства. Удосконалення правових засад управління, контролю в галузі використання природних ресурсів, охорони довкілля, забезпечення екологічної безпеки. Національна програма поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. Концепція захисту населення, загроза та виникнення надзвичайних ситуацій. Міжгалузеві і галузеві правила і норми та системи стандартів щодо нормативного регулювання безпеки життєдіяльності.

Тема 7. Система заходів запобігання та реагування на надзвичайні ситуації Цивільна оборона об'єкта: мета і завдання; організація; нормативно-правове, фінансове і матеріальне забезпечення. Підготовка об'єкта до цивільної оборони: планування, організація, навчання персоналу, контроль. Поняття про «стійкість об'єкта» в умовах надзвичайних ситуацій. Планування системи заходів щодо запобігання виникнення надзвичайних ситуацій. Заходи щодо підвищення стійкості роботи промислових об'єктів у надзвичайній ситуації: такі, що проводяться постійно; за сигналами оповіщення; під час раптової надзвичайної ситуації. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій, її основні етапи. Рятувальні та відновлювальні роботи. Призначення і сутність рятувальних та невідкладних робіт. Загальна структура рятувальних та невідкладних робіт. Планування і проведення робіт з остаточної ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Остаточна ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій. Сили та кошти, що залучаються до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Основи безпеки під час робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Тема 8. Небезпеки зовнішнього та внутрішнього середовища організації (підприємства, установи) Поняття середовища організації. Ресурси, умови та фактори організації. Аналіз стану макро- та мікросередовища організації. Зовнішнє оточення організації, середовище

прямого і непрямого впливу. Чинники зовнішнього середовища: політичні, соціокультурні, науково-технічні та екологічні. Внутрішнє середовище. Внутрішні складові організації та їх взаємозв'язок. Фактори внутрішнього середовища. Класифікація неконтрольованих факторів. Аналіз загроз та можливостей зовнішнього та внутрішнього середовища. Ризик у діяльності підприємства, організації, установи.

РОЗДІЛ II. Охорона праці

Тема 9. Система охорони праці Основні етапи розвитку системи охорони праці. Охорона праці як система соціально-економічних, технічних, гігієнічних та організаційних заходів. Стан охорони праці в Україні. Основи державної політики в галузі охорони праці. Система управління охороною праці в умовах євро інтеграційних процесів. Вимоги міжнародних стандартів до управління охороною праці. Сучасні підходи до управління охороною праці. Державне управління охороною праці: структура, комплексний підхід, організація та функціонування на регіональному рівні. Система управління охороною праці й ризиком на підприємстві. Служба охорони праці. Загальні функції управління охороною праці. Прогнозування і планування роботи з охорони праці. Навчання працівників з охорони праці. Інструктаж. Стажування (дублювання). Допуск працівників до роботи. Забезпечення ефективності навчання з питань охорони праці. Травматизм та професійні захворювання. Заходи щодо їх запобігання. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві. Оцінювання стану охорони праці, пільги і компенсації за несприятливі умови праці. Соціальні та економічні питання охорони праці.

Тема 10. Законодавчі та нормативні акти системи управління охороною праці Міжнародне законодавство з охорони праці. Глобальна стратегія ВООЗ «Охорона праці для всіх». Законодавство Євросоюзу з охорони праці. Рамкова директива 89/391/ЄЕС від 12.06.89 «Про впровадження заходів для поліпшення безпеки та охорони здоров'я працівників під час роботи». Цілі політики охорони праці. Законодавство України з охорони праці. Закон України «Про охорону праці». Законодавство про працю. Державне соціальне страхування. Державні нормативні акти з охорони праці. Державний нагляд, відомчий, громадський та регіональний контроль за

охороною праці. Колективний і трудовий договір і охорона праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх та інвалідів. Нормативноправові акти з охорони праці: державні, державні міжгалузеві, державні галузеві, відомчі, державні стандарти Системи стандартів безпеки праці.

Тема 11. Організація безпечної та ефективної праці Праця та її фізіолого-психологічні особливості. Значення адаптації в трудовому процесі. Небезпечні психофізіологічні та шкідливі виробничі чинники. Психологічні аспекти підвищення рівня безпеки праці. Гігієна праці та виробнича санітарія. Фактори санітарно-гігієнічних умов праці. Повітря робочої зони. Шкідливі речовини в повітрі робочої зони, їх визначення та нормування. Освітлення виробничих процесів. Види освітлення. Значення світла для працездатності та здоров'я людини. Гігієнічне нормування та захист від шуму, вібрації, ультразвуку та інфразвуку. Норми радіаційної безпеки. Дія електромагнітного випромінювання на організм людини та його нормування. Випромінювання оптичного діапазону. Норми щодо санітарно-побутових приміщень залежно від групи виробничих процесів. Охорона праці користувачів 14 персональних комп'ютерів. Безпека процесів праці. Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів. Електробезпека. Пожежна безпека. Безпека систем, що працюють під тиском. Показники пожежовибухонебезпеки речовин та матеріалів. Система попередження пожеж. Система пожежного захисту. Впровадження, функціонування та вдосконалення системи управління охороною праці для організації ефективної та безпечної праці.

Тема 12. Ергономіка праці Ергономічні основи безпеки праці. Ергономіка як важливий чинник покращення умов праці. Робоче місце. Класифікація типів робочих місць за різними ознаками. Сучасна модель робочого місця. Вимоги до організації робочих місць: інформаційні, економічні, технічні, організаційні, гігієнічні, естетичні та ергономічні. Вимоги та оцінювання ергономічності робочих місць, виробничого середовища, обладнання та інформаційного забезпечення діяльності. Ергономічні вимоги до діяльності менеджера. Естетичні основи безпеки праці. Параметри естетичного клімату. Роль кольору у виробничому середовищі. Призначення та сфера застосування сигнальних кольорів. Знаки безпеки праці: вказівні, заборонні, попереджувальні та

приписувальні. Принципи їх побудови та значення у виробничій діяльності людини. Принципи ергономіки робочого часу. Режим праці та відпочинку як основний засіб підтримання оптимальної працездатності працівника. Режим праці та відпочинку протягом робочої зміни, тижня, року. Визначення часу на відпочинок на основі фізіологічних характеристик. Ефективність і структура відпочинку. Основні напрями наукової організації праці в апараті управління. Робоче місце та робочий час менеджера і їх раціональна організація.

РОЗДІЛ III. Забезпечення фахової дієздатності (професійної діяльності)

Тема 13. Програми забезпечення фахової дієздатності Кваліфікаційні вимоги до підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності Педагогіка вищої школи». Оцінювання здатності особистості до педагогічної діяльності. Професійна підготовка і підвищення кваліфікації педагога вищої школи. Поняття про самопізнання і самореалізацію педагога вищої школи. Професіограма особистості педагога вищої школи. Самоактуалізація особистості, її соціальна активність, особистісний розвиток. Самопізнання. Самооцінка. Планування кар'єри і ділового успіху. Поняття про ефективний менеджмент.

Тема 14. Методики самоконтролю в професійній діяльності Поняття про психічне та фізичне здоров'я у професійній діяльності. Психофізіологічний стан педагога вищої школи і способи його регуляції. Психофізична напруженість. Кризи і шляхи їх подолання. Працездатність педагога вищої школи та вимоги до її підтримки. Шляхи і етапи підвищення працездатності педагога вищої школи. Поняття про імідж. Механізм створення іміджу. Групи особистісних якостей іміджу педагога вищої школи. Критерії поведінки педагога вищої школи. Роль іміджу в комунікації. Стиль одягу. Вплив іміджу педагога вищої школи на імідж вищого навчального закладу. Здоровий спосіб життя педагога вищої школи як складова ефективності самоконтролю в професійній діяльності.

Тема 15. Суб'єктивні та об'єктивні показники самоконтролю в програмах забезпечення фахової дієздатності Структура особистості. Індивід, особистість, індивідуальність. Формування особистості в результаті активної взаємодії індивіда з об'єктивною реальністю. Діяльність і поведінка. Індивідуальний досвід: знання,

	<p>уміння, навички, вчинки, поведінка. Психофізичні пізнавальні процеси в забезпеченні фахової дієздатності: відчуття, сприймання, уява, пам'ять, увага, мислення. Емоції і воля. Вікові та статеві психофізичні особливості особистості та вимоги щодо роботи з людьми.</p> <p>Тема 16. Методики психофізичного тренінгу Вплив емоцій та фізичного перенавантаження на ефективність педагогічної діяльності. Особистісна тривожність і емоційна стійкість педагога вищої школи. Стресостійкість: методики оцінювання. Діагностика психічного стану особистості за невербальною поведінкою і зовнішнім виглядом (візуальна психодіагностика). Поняття про саморегуляцію, її види. Психотехніки і прийоми саморегуляції. Місце та роль релаксації в системі релаксації. Аутогенне тренування. Акмеологічний тренінг.</p>
<p>Навчальні матеріали</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Амджадін Л. Соціальна складова сучасної екологічної політики: екологічно відповідальний бізнес // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. – № 1.– С.63–72. 2. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки: Навч. та науково-практич. посіб. – К.: Знання-Прес, 2002. – 332 с. 3. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб./За ред. Я. Бедрія. – Львів: Афіша, 2000. – 275 с. 4. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб./Ред. В. Г. Цапко – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. – 397 с. 5. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб./ Ю. С. Скобло, Т. Б. Соколовська, Д. І. Мазоренко та ін. – К.: Кондор, 2003. – 424 с. 6. Безпека праці: ергономічні та естетичні основи: Навч. посіб./ С. О. Апостолюк, В. С. Джигирей, А. С. Апостолюк та ін. – К.: Знання, 2006. – 215 с. 7. Бегун В. В. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки): Навч. посіб./ В. В. Бегун, І. М. Науменко. – К., 2004.– 328 с. 8. Білявський Г. О. Основи екології: теорія та практика: Навч. посіб./ Г. О. Білявський, Л. І. Бутченко. – К.: Лібра, 2006. – 368 с. 9. Васюта О. А. Проблеми екологічної стратегії України в контексті глобального розвитку: Монографія. – Тернопіль: Гал-Друк, 2001. – 600 с. 10. Гайченко В. А. Основи безпеки життєдіяльності людини: Навч. посіб./ В. А. Гайченко, Г. М. Коваль, Є. П. Буравльов. – 3-тє вид., переробл. і допов. – К.: МАУП, 2006. – 440 с. 11. Гандзюк М. П. Основи охорони праці: Підручник/ М. П. Гандзюк, Є. П. Желібо, М. О. Халімовський. – 3-тє вид.– К.: Каравела, 2006. – 392 с. 12. Геврик Є. О. Техніка безпеки: Навч. посіб./ О. Є. Геврик, Г. В. Сомар, Н. П. Пешко. – К.: Зовн. торг.; Ельга, 2006. – 316 с. 13. Геврик Є. Безпека життєдіяльності.– К.: Ельга-Н, КНТ, 2007.– 384 с. 14. Геврик Є. О. Гігієна праці на виробництві: Навч. посіб./ Є. О. Геврик, Н. П. Пешко. – К.: Ельга; Ніка-центр, 2004. – 280 с. 15. Гогіташвілі Г. Г. Системи управління охороною праці: Навч. посіб. – Львів: Афіша, 2002. – 320 с. 16. Грищук М. В. Основи охорони праці: Підручник. – К.:

	<p>Кондор, 2007. – 240 с.</p> <p>17. Дробноход М. Екологічний імператив та його виміри/ М. Дробноход, Ф. Вольвач // Освіта і управління. – 2004. – Т. 7. – № 2. – С.47–59.</p> <p>19. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За ред. Ю. С. Шемшученко – К.: Юрид. думка, 2005. – 848 с.</p> <p>20. Екологічне право України: Підручник / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, В. К. Попов; За ред. Гетьман А. П. – Х.: Право, 2006. – 382 с.</p> <p>21. Екологічне управління: Підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с.</p> <p>22. Екологічний менеджмент: Навч. посіб./ За ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюка – К.: Знання, 2006. – 366 с.</p> <p>23. Желібо Є. П. Безпека життєдіяльності: Підручник / Є. П. Желібо, В. В. Зацарний. – К.: Каравела, 2006. – 288 с.</p> <p>24. Законодавство України про екологію / О. А. Роїна – 3-тє вид., переробл. і допов. – К.: КНТ, 2007. – 472 с.</p> <p>25. Запольський А. К. Основи екології: Підручн. / А. К. Запольський, А. І. Салюк; За ред. Ситник К. М. – К.: Вища шк., 2003. – 358 с.</p>
Необхідне устаткування	<p>Комп'ютер/ноутбук</p> <p>Проектор мультимедійний</p> <p>Доступ до мережі Інтернет</p>
Спільні / індивідуальні види навчальної діяльності	<p>Діяльність студента:</p> <ul style="list-style-type: none"> - опанування теоретичного матеріалу; - виконання завдань практичних робіт; - виконання завдань самостійної роботи; - написання рефератів, творчих робіт; - самостійне конспектування першоджерел та їх аналіз <p>Передбачається використання наступних форм навчання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Словесні, наочні методи навчання; - Командні (групові) методи навчання; - Практичні методи навчання <p>Самостійна робота (робота з навчально-методичною літературою, цифрові методи навчання)</p>
Оцінювання (онлайн / очно)	очно / онлайн
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду діяльності)	<p>Критерії оцінювання (у %).</p> <p>Семестрову рейтингову оцінку розраховують, виходячи з критеріїв:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Письмові модульна контрольна робота – 50 %; - результати роботи на практичних заняттях – 40 %; <p>самостійна робота – 10 %.</p>
Забезпечення виконання принципів академічної доброчесності	<p>Роботи здобувачів вищої освіти повинні бути оригінальними дослідженнями чиміркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання, списування є прикладами академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача вищої освіти є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату.</p>